

Un instant de reconstrucció de la història del FOC

Introducció

S'intenta amb aquestes notes donar unes pautes per a reconstruir la història del Front Obrer de Catalunya. El període del qual puc parlar amb un coneixement més directe és el 1962-1968.

Proposaré una periodificació de la història del FOC donaré unes indicacions bibliogràfiques i avançaré idees per a un balanç interpretatiu. Només es podrà arribar a un treball més sòlid sobre la base de noves aportacions individuals —tant documentals com testimonials— que des d'aquí demano als antics companys i amics.

Crec que Joaquim Garriga, que ja ha fet un inici de feina en aquest sentit, podria coordinar aquestes aportacions.

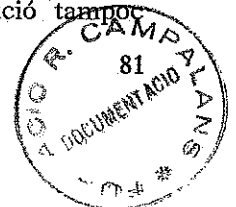
Períodes

Els períodes de la història del FOC que jo proposaria foren els següents:

- 1) Prehistòria - fins al 1958.
- 2) L'Associació Democràtica Popular de Catalunya (ADP de C) - fins al 1962.
- 3) Resistència - 1962/1964.
- 4) Rellançament - 1964/1967.
- 5) Apoteosi i crisi - 1968/1970.

Al 1961/1962 hi ha un trencament i apareix d'una banda el FOC mentre, d'altra banda, continua existint un sector continuista de l'ADP. La caiguda en mans de la policia dels principals quadres del FOC i del cap de la tendència ADP-ista (maig 1962) porta a un procés de recomposició, tant dins la presó com al carrer, sota la denominació FOC.

Es pot dir, doncs, que el FOC va néixer pròpiament al 1962 i no va desaparèixer fins al 1971. El moment de la dissolució tampoc

no és fàcil d'identificar, car no hi hagué una conferència de dissolució ni cap acte formal en aquest sentit, sinó més aviat un procés de multiplicació de fraccions.

Publicacions i altres fonts

Les publicacions periòdiques pròpiament signades pel FOC són les següents:

- 1961/1962 «Revolució», 3 números, el darrer del 25 d'abril (la «caiguda» es produeix a primers de maig). 6 suplementos.
- 1963/1965 «Presencia Obrera», 9 números, el darrer conegut del maig 1965.
- 1967/1969 «Cuadernos de Presencia Obrera», 1 número, agost 1967. «Poder Obrero», 7 números, des del final del 1967 fins al maig del 1969. «Proletario», 5 números fins al 1968.

Es possible que hi hagi errors en aquestes dades. En tot cas caldria situar les dates número per número.

Les fonts documentals d'aquestes publicacions són encara disperses. La col·lecció més completa que he vist fins ara és la del Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona, on el professor Barrull està aplegant sistemàticament aquest material.

De tota manera en aquesta col·lecció hi manquen números importants, com per exemple «Revolució» núm. 1. Hi manca també «Presencia Obrera», pràcticament tot. Només hi ha els núms. 3 (juliol 1964) i 9 (maig del 65). De «Poder Obrero» només falten el núm. 5 (abril-maig del 68) i l'edició prohibida —que serà difícil de trobar— del núm. 1 edició prohibida pel Comitè perquè contenia unes al·lusions no prou crítiques als laboristes anglesos. És el moment del decantament definitiu del FOC cap a posicions més dures a l'esquerra.

Els testimonis personals són indispensables en aquest esforç de reconstrucció històrica. Jo he pogut disposar, a través de Quim Garriga, d'unes notes referents al període que anomeno de prehistòria i procedents de Joan Misser, Anna Ramon i Mossèn Dalmau. Caldria d'altres testimonis per a establir unes línies històriques prou completes, sobretot en relació als períodes inicial i final.

Altres publicacions, sense caràcter de portaveu de l'organització, són els «Falls d'opinió popular» de l'APD anterior a la «caiguda» del 1962; «APEL» (Agència de Premsa Espanya Libre) que era comú amb la Confederació FLP-FOC-ESBA; * «SID» (Servei d'Informació Directe) que va continuar a Catalunya la tasca d'«APEL»; i les publicacions universitàries, de les quals no m'he pogut ocupar ara com ara

* FLP: Frente de Liberación Popular. ESBA: Euzkadiko Sozialisten Batasuna (Unitat Socialista d'Euskadi).

(l'arxiu universitari va restar en mans de la fracció trosquista en el moment de la seva separació).

Els encapçalaments de les publicacions són prou reveladors. Deixant de banda «Revolució», que pertany al període que conec menys, «Presencia Obrera» apareix, crec, sense signatura en els primers números, corresponents al període inicial de resistència i en un context de terror generalitzat. Però el núm. 3 porta al final la menció «Edita Front Obrer de Catalunya, federado con el FLP». Igualment els núms. 4 i 5 on hi ha a més la indicació «edició castellana» en l'exemplar que jo he pogut consultar (no he trobat exemplars de l'edició catalana).

«Cuadernos de Presencia Obrera» porta en l'encapçalament la menció «Revista del Front Obrer de Catalunya». «Poder Obrero» porta «Organo del FOC de la Federación FLP-ESBA-FOC». El títol va ésser decidit per un vot de diferència contra «Octubre» (era l'octubre del 67, cinquantenari de la revolució russa).

«Proletario», núm. 1, és de desembre del 67, porta la menció «Organo del FOC, Federado al Frente de Liberación Popular y al ESBA. Comité Obrero de Terrassa, Sabadell y la Comarca». Però les declaracions d'aquest Comitè sobre el 27 d'octubre d'aquell any, que va ésser una jornada de lluita molt important, van signades «Comité Obrero de Terrassa y Sabadell del FLP» —una prova de l'existència d'una tendència d'esquerra proletària, enfrontada en alguns punts amb la direcció de Barcelona. Després, els núms. 4 i 5 de «Proletario» van signats «Organo del Comité Obrero del Vallés Occidental del Front Obrer de Catalunya (de la federación FLP-FOC-ESBA)».

La tècnica d'aquestes publicacions, que començà essent molt rudimentària, s'anà refinant. La declaració de l'ADP i les octavetes contra la vinguda de Franco l'any 60 eren fetes amb multicopista d'alcohol, amb impressió de color morat, i sobre vidre entintat damunt del qual es passava full a full un rodets de rentadora (d'aquí el nom de «lavadora» que s'utilitzà per les multicopistes).

L'any 1962, les primeres octavetes del «Moviment Febrer del 62», compostat per gent universitària del FOC, l'MSC i independents, es feren amb multicopista de caixa. Recordo que amb en Raimon Obiols vàrem dibuixar en el clixé un colom de Picasso i després vam resseguir amb color les octavetes una a una: l'impacte fou extraordinari en llençar-les als patis de Lletres i Ciències de la Universitat antiga.

Entre 1963 i 1965 ja utilitzàvem una ciclostil Gestetner manual. Però feia tant de soroll i estàvem tan malament de locals —la preocupació per la seguretat va ésser obsessiva en aquesta fase— que hàviem d'anar a «tirar» a un mas perdut prop de Calaf.

Del 1968 endavant ja hi havia màquines elèctriques i locals a ciutat en els quals sovint es matava el soroll rítmic de l'aparell amb sessions musicals d'una extraordinària potència.

Per a completar les fonts bibliogràfiques crec que caldria seguir les col·laboracions de gent del FOC, o d'organismes del FOC, a les publicacions de la confederació FLP-FOC-ESBA. La Federació Exterior va editar «Revolució Socialista», una publicació teòrica que

va tenir forta influència sobre els sectors més a l'esquerra dins del FOC, i també «Frente Obrero», un excellent periòdic per a l'emigració, amb una durada d'uns vint números i prou regularitat. A Madrid es publicava «Lucha de Clases», sempre en el període 67-68, que, com explicaré després, correspon a la fase de màxima irradiació del FOC sobre el FLP i ESBA, i que en gran part reimprimeix textos fets aquí. A Sant Sebastià es publicava «Batasurra», l'òrgan d'ESBA.

Quant a la bibliografia local, fóra interessant de consultar, pel que fa referència a la prehistòria i fins al 62, la literatura dels cristians progressistes de l'època («El Ciervo», amb col·laboracions de Joan Gomis, A. C. Comín, Joan Massana, J. I. Urenda i els escrits d'Antoni Jutglar i d'Ignacio Fernández de Castro). En el 62-64, la revista «Promos» acull les tesis i col·laboracions del sector universitari del FOC, especialment la crítica del desenrotllament capitalista espanyol: en Josep García-Durán arribà a ser-ne director i d'altres companys hi col·laboràvem regularment.

També cal veure «Cuadernos de Ruedo Ibérico», especialment els núms. extraordinaris del 64 «España hoy» i del 66 «Horizonte Español 66», aquest darrer prou complet i amb bastantes col·laboracions del FOC —concretament un article de J. M.ª Vegara (Miquel Viñas), «La Revolución burguesa en las nacionalidades ibéricas» que resumia les tesis polítiques del FOC en aquell moment. Les concepcions sindicals del FOC estan prou ben reflectides en els articles de José Ignacio Quintana (Ramón Bulnes), un company del FLP d'Astúries molt lligat en aquesta fase a la línia i a l'activitat del FOC.

Altres intents de documentació i d'interpretació són la història de les Comissions Obreres de Barcelona, preparada per l'Urenda i el comitè del sector obrer del FOC per a un editor italià (Musolini); i els llibres de Fernández de Castro («De las Cortes de Cádiz al Plan de Desarrollo»), interessant més per a la història del FLP que per a la del FOC i de José Antonio Díaz sobre les Comissions Obreres de Barcelona —aquestes amb una forta càrrega subjectiva.

Les Conferències del FOC

Hi va haver quatre Conferències del FOC. La primera, gestada al llarg del 1961 —crec que comença per Sant Joan d'aquest any— que dona lloc a la constitució del FOC. D'aquesta Conferència en tinc poques notícies, no havent-la viscut personalment (jo estava encara a l'organització universitària, la NEU, «Nova Esquerra Universitària») i no disposant de la documentació escaient.

La segona Conferència es desenrotlla durant l'any 1963, i és el preludi del rellançament. Donà lloc a la Declaració del FOC del 1964, un document al meu entendre, molt important.

La tercera Conferència (1967-1968) va ésser molt llarga, amplíssima pel nombre de quadres que hi participaren, i inacabada. L'avantprojecte de Declaració, no aprovat definitivament, constitueix potser l'intent més seriós de discussió política global en l'esquerra obrera

catalana durant els anys 60. Tots els temes cabdals hi són. Ara, la durada i manca de consens en la Conferència, van exasperar els militants de l'organització, submergits en aquests anys en un combat polític duríssim, marcat per l'agudització de la lluita de classes arran de la primera crisi del «desenrotllisme» espanyol, l'entrada en joc, políticament parlant, de decenes de milers de treballadors arreu de l'Estat espanyol i la brutal reacció de l'oligarquia.

Hi ha al 1969 una IV Conferència, que comença sense haver-se tancat formalment la III. Aquesta Conferència fou pràcticament un cop de força per part d'un sector ample de la base, amb el recolzament d'una part de la direcció, contra la fracció trotsquista que determinava la política de l'organització en aquest període, fracció que va ésser expulsada. De la IV Conferència va sortir una Declaració política, en el sentit de la proletarització del partit, de clara inspiració maoista, per bé que amb empelts, encara, del socialisme revolucionari del que en aquest moment va ésser anomenat grup dels «socs fundadors». Aquesta declaració precedeix de poc el definitiu esmicolament del FOC.

L'estiu de l'any 1962 hi ha un Congrés de la Confederació FLP-FOC-ESBA al sud de França, organitzat bàsicament pels exiliats recentíssims que havien pogut evitar la «caiguda» d'aquest any. El FOC no va tenir-hi representants de l'interior i no va reconèixer mai la validesa del Congrés. Des del punt de vista de l'interior era excessiu el grau de romanticisme i de radicalisme de les posicions polítiques del Congrés, expressades en documents formalment molt coherents i d'un nivell polític prou alt. El Congrés va ser «esquerranista» i «utòpic» per a la gent de l'interior. Els materials del Congrés són, tanmateix, una referència indispensable per a entendre els fets del 1962, fets d'extraordinària influència en l'evolució política de l'Estat.

Aquest moment (el 62) és el de màxima eclosió del «frontisme», del misticisme FLP, entorn de l'organització fantasma que aparentment havia organitzat gran part de les vagues del 62 arreu de l'Estat, tant a Catalunya, com a Madrid, com a Astúries, i que era objecte d'una mania persecutòria especial per part d'un jove ministre d'Informació, de cognom Fraga. Aquest misticisme ens servia a nosaltres per a tirar endavant en circumstàncies difícils; no he trobat documents que confirmin la sospita que en aquest moment es generalitzava l'ús de l'expressió «FLP de Catalunya» per a designar el FOC, llevat del cas posterior de «Proletario» que ja he citat i d'una carta del 13 de novembre del 1963 dirigida als «compañeros de la Federación exterior» i signada «Consell executiu del Front de Lliberació Popular de Catalunya».

El que sí que hi va haver, a partir del 63-64, és un ús extensiu —i oficial— de l'expressió «Organizaciones Frente» per a designar la Confederació FLP-FOC-ESBA —expressió oficial clarament federalista que contrastava amb la pràctica, habitual entre la gent d'altres partits, d'anomenar el FOC «els Felipes».

Voldria deturar-me en una anàlisi breu de les Declaracions del FOC. La Declaració del 64 (II Conferència), anterior a l'arribada del

document Claudín —que nosaltres vàrem conèixer a través de l'edició patrocinada pel PC, amb fragments del text d'en Claudín en lletra petita— contenia cinc punts fonamentals:

- 1) El franquisme és l'expressió dels interessos de la burgesia.
- 2) No es tracta de fer la revolució anti-feudal o democràtica —línia dels comunistes en aquell moment.
- 3) La burgesia ha de «liberalitzar l'Estat per tal d'entrar a Europa»: es tracta doncs de «democratitzar la liberalització».
- 4) La perspectiva de sortida d'aquesta fase de liberalització i democratització és la d'un equilibri entre dos blocs socials i polítics enfrontats: la burgesia en transició cap a Europa i un proletariat progressivament organitzat, perspectiva que no deixava lloc a la insurrecció armada i que feia preveure una fase d'equilibri inestable com a sortida del franquisme.
- 5) Referent al pas al socialisme calia pensar en una estratègia gradualista o de reformisme-revolucionari.

En aquest darrer punt hi havia elements propers a la línia dels sindicalistes italians de l'esquerra socialista de Lelio Basso («Problemi del Socialismo, Revista Internacional del Socialisme») i d'André Gorz. Referent a la línia Claudín, ja he dit que en el millor dels casos hi ha simultaneïtat més que no pas «inspiració». (Claudín em recordava —sigui dit de passada— quan va venir pel Congrés Constituent del PSC, que en ésser exclòs del PC era anomenat críticament «l'italià» per la seva proximitat a les tesis del PCI.) Estàvem d'acord amb ell en el diagnòstic que feia del caràcter del desenrotllament capitalista a Espanya —que no era un desenrotllament de cartró— i de les tasques pendents de la revolució, que no passaven per una reforma agrària tradicional i una política antifeudal. No concordàvem tant amb ell en les conclusions tàctiques.

La Declaració del 64 va ésser recollida per les «Organizaciones Frente» amb poques modificacions.

El projecte de Declaració de la III Conferència conté una clara afirmació de tesis leninistes. El leninisme va introduir-se com a síntesi o punt de trobada del trotsquisme dels sectors joves tot just entrats en el FOC i el socialisme revolucionari dels grups inicials. D'altra banda va ésser decisiva en aquest sentit la necessitat d'un codi vàlid per a una organització de fort creixement operant en la clandestinitat.

La clau de volta d'aquesta declaració és l'afirmació que «una sola etapa resta oberta: la revolució socialista». Era la conclusió lògica, per a l'esquerra, de l'anàlisi de 1963/1964. Però no es parla d'insurrecció armada. Els grans debats en el FOC, durant la IV Conferència, foren:

—Entorn de la política de «democratitzar la liberalització» com pressupost equivalent de reconeixement d'una «etapa democràtica» en la marxa cap al socialisme.

— Sobre la dictadura del proletariat, expressió no acceptada (i substituïda per d'altres com «poder dels treballadors», «poder obrer», «democràcia socialista») però que no va ésser objecte d'una condemna específica.

— Sobre la qüestió nacional (enfrontament entre les tesis de «nacionalisme popular» defensades per ESBA i l'internacionalisme dels trotsquistes). IH ha acord, però, a parlar de «nacionalitats ibèriques» i defensar el dret d'autodeterminació: antidogmatisme dels tradicionals *versus* militància ideològica dels trotsquistes, arribant a propostes de lluita contra la ideologia religiosa dins del partit.

Però els enfrontaments reals dins del FOC no anaren per aquí. La Declaració de la IV Conferència es centra en qüestions com els mètodes de treball, el contingut de classe del partit, la composició de la direcció i la relació entre el tipus d'organització i els objectius de la lluita socialista. La línia adoptada es pot qualificar d'«esquerra proletària» d'inspiració maoista, sense ésser-ne d'estricta obediència. A la pràctica gran nombre de militants van passar a treballar primer en barris proletaris i després a les fàbriques.

Com a documents posteriors d'interpretació d'aquesta època de la història del FOC cal veure la declaració de la primera reunió dels trotsquistes expressats («Comunismo» núm. Zero), interpretant el FOC com un fenomen «centrista», amb precedents en la internacional «2 i ½» de Kantsy i els marxistes austriacs —centrisme que hauria d'ésser escombrat per l'entrada en escena de les masses arreu d'Europa a l'entorn del 1968 (l'any de l'ofensiva del Teth al Vietnam, l'any del maig francès i de la «tardor calenta» italiana) i la revifalla corresponent dels partits «autèntics» del proletariat.

També caldria veure els «Cuadernos Rojos» que editaven en aquesta època grups sortits del PSUC per l'esquerra, així com les anàlisis del grup paral·lel que va acabar constituint «Bandera Roja» després de la fase esquerranista d'«Unidad» i PCI, car aquest grup va recollir en part el relleu que l'esmicolament del FOC deixava en certa manera disponible. En fet que la història haurà d'explicar algun dia és l'esquerranisme de les crítiques del BR respecte del FOC i del seu predomini «parlamentari» i «reformista» a les CCOO de Barcelona al període 1967-1969 (veure, per exemple, «Estrella Roja» núm. 2 p.). Aquestes crítiques van contribuir a liquidar les CCOO com a gran organització unitària de masses de l'esquerra, organització que tant el FOC com el PSUC i en menor mesura el MSC i d'altres grups, havien ajudat a crear i a desenrotllar.

Estructura organitzativa i moments importants

El FOC no va tenir mai uns estatuts formals i desenrotllats de durada apreciable. No era encara un Partit (o el Partit) sinó una organització política. L'estructura organitzativa va anar variant amb els anys i les circumstàncies, entorn d'uns principis més o menys immu-

tables: llibertat d'expressió i anti-dogmatisme, obsessió per la seguretat i la clandestinitat, prioritat a l'organització obrera i aparell —amb sacrifici de la universitària i intel·lectual, sistema de comitès obrers per zona i de sectors d'organització, organització cel·lular, amplitud i llarga durada dels debats polítics, i no admissió de fraccions (amb un pes fàctic de les tendències històriques o zonals, pes cada cop més accentuat).

En el *període de resistència*, cinc o sis persones, molt compenetrades i plenament dedicades porten tots els fils (obrers, aparell, universitat). El nombre de militants devia girar entorn dels cinquanta, amb nombrosos recolzaments exteriors provinents de l'època anterior al 1962 (JOC i capellans, advocats, intel·lectuals).

En el *període de relançament* s'amplia la direcció (Comité Polític) a 8-10 persones, s'obre més el debat polític —en el qual participen universitaris i obrers i es separa l'aparell del Comité. S'arriba al sostre dels 100 militants, amb gran aprensió, perquè s'identifica aquesta xifra amb la fatalitat de la «caiguda».

En el *període de creixement* i apoteosi el Comité Polític continua als volts de les 10-12 persones (amb increment de la participació obrera i presència d'alguna comarca), es destilla un Secretariat permanent de 3-4 persones (però sense legitimitat ni teòrica ni pràctica per damunt del CP), es passa el sostre dels 100 i es comencen a donar «caigudes» assimilades, que no posen en perill la totalitat de l'organització.

El FOC no va tenir infiltrats d'importància —si alguns «xivatos» en l'organització obrera. Ja he dit que l'obsessió per la seguretat era extrema (al «Presència Obrera» núm. 3 hi trobarem proves documentals; també als petits «quaderns de cultura popular» del FLP hi ha unes famoses i molt reproduïdes instruccions sobre el comportament davant la policia). El FLP va tenir en canvi una infiltració de greus conseqüències l'any 1962, afectant ESBA i la Federació Exterior i provocant la «caiguda» de l'estiu d'aquest any que va acabar de desmuntar les organitzacions, ja tocades a la primavera per la repressió.

La mentalització entorn de la seguretat, imprescindible en una organització jove car una «caiguda» podia equivaler a la desaparició, traduïda aquest instint de supervivència, suplia la manca d'arrels ideològiques i de cobertura psicològica de partit i provocava de vegades una certa racanereria a l'hora de fer i distribuir la propaganda i d'anar a l'agitació.

Això va canviar radicalment al 1967/1968. S'estava en condicions de donar la cara sense por a un cop fatal de la repressió. I la repressió va arribar: pràcticament tots els líders obrers (Daniel Cando, José Muñoz, Diego Fábregas, Murcia, José A. Díaz...) passen per Jefatura, en condicions dures, en aquesta fase. Les CCOO, que ells duïen, havien creat un espai d'una certa presència pública en les empreses. Mentrestant el Comité Polític del FOC va romandre pràcticament intocat per la repressió.

La infraestructura organitzativa va ésser sempre feble en relació

a les tasques desenrotllades. Bústies, pas de fronteres, locals, informació, eren preocupacions no prioritàries, per manca de possibilitats d'establiment de xarxes estables. Sovint es va recórrer als serveis d'altres organitzacions (MSC, PSUC). Els recursos econòmics regulars (cotitzacions, aportacions) mai no van donar lloc a unes existències importants. L'organització va funcionar sempre sobre la base del treball simple de centenars de militants, molts d'ells de militància relativament poc llarga, fet que s'explica per la duresa de les circumstàncies. No es van superar mai el que anomenariem «tècniques artesanals» en el treball polític.

Moments o fases decisives de la història del FOC. N'identificaria els següents:

- 1) Els orígens.
- 2) La divisió i caiguda del 62.
- 3) L'intent del PC d'infiltració i prospecció en lloc (1964).
- 4) L'inici del relançament (1964).
- 5) Els intents de fusió en un gran partit socialista revolucionari (1966/1967).
- 6) L'apoteosi (1968).
- 7) La crisi.
- 8) L'espetic.

Els orígens del FOC pertanyen a la migrada i difícil història política dels 50. No hi ha «vells» en aquests orígens; no hi ha arrels històriques, llevat d'una vaga simpatia pel bàndol sindicalista revolucionari dels fets del 37 i per la interpretació revolucionària de la nostra guerra. Gent procedent del cristianisme («El Ciervo», Pax Christi, Joci Hoac, Mossèn Dalmau i la seva tasca a l'escola de la Maquinista i a Gallifa...); gent procedent, a través del cristianisme, del tradicionalisme i de famílies del bàndol feixista, o bé passats pel Frente de Juventudes; però també gent de famílies menestrals, de la petita burgesia proletaritzada, catalana i republicana del Clot, l'Hospitalet, Sants, Barcelona vella. Contactes, per canals del cristianisme progressista amb Julio Cerón i el seu grup de Madrid, així com amb Ignacio Fernández de Castro a Santander. Contactes, menys fructífers, amb la renovació socialista de l'ASU madrilenya (G. Tortella, J. Pradera, etc...).

D'aquesta època és el grup inicial dels Urenda, González Casanova, Comín, Massana, Jutglar, Figuerol, Joan Gomis, Jordi Maluquer, etc... que constituïren la NEU i després l'ADP de Catalunya.

He trobat en els arxius una llista prou indicativa dels contactes obrers, establerts per aquest grup d'octubre del 57 a octubre del 59:

Barriada de Tres Pins a Montjuïc; «jocistes» de can Tunis; ex cenetistes i ex anarquistes de Barcelona; HOAC, CNT, Comunistes i Joves JOCS de Vilanova (Pirelli i FISA); HOACS de Barcelona, ex falangistes de Lleida i Vilanova, joves Jocistes i joves pro-comunistes de Sabadell, joves Scouts de Sant Feliu, ex HOACS de Vic, antics PSOES de Tarragona, Obrers sense militància especial del FOC (Fo-

ment d'Obres i Construccions); ex anarquistes de l'Olivetti, ACO de Barcelona, sense militància especial de la Barceloneta, sense militància especial d'ENHER (Poble de Segur), HOACS de Tarragona, Metallúrgics de Mataró, Scouts del Guinardó, Jocistes de Sants, obrers catalanistes de Sants, ex anarquistes i sense militància especial d'Igualada, responsables JOCS de Babelona, HOACS de Lleida, miners pro-comunistes de Sùria, pagesos sense militància especial de Sant Llorenç i Sabadell, Joves de la Maquinista i obrers sense militància especial i pro-comunistes de Santa Coloma.

A l'entorn de Sant Joan del 1961 es produeixen les primeres diferències entre el grup que havia de tirar endavant el FOC (Jutglar, Guerra, Picó, Verdura, Molas, Sardà, Castells, Avilés, etc.) i el grup continuista de l'ADP (Urenda Manuel Garriga, González Casanovas, Maragall, Cando, Mercè Soler, Pujol, Conrad Solà, Comin, etc...) de tendència més sindicalista i moderada. La caiguda del maig-juliol del 62 esberlà el primer grup (21 detinguts) i deixà el segon sense cap fita però amb més recursos per a conduir la resistència i cercar la recomposició. Amb el primer grup va caure l'Àngel Abad, enllaç del FLP a Catalunya. Manolo Castelló va poder guanyar l'exili i participà activament, amb altres exiliats com Ubierna, en el muntatge del Congrés del sud de França i el llançament de la Federació Exterior.

En el període de resistència hi juguen un paper central Daniel Cando, Mercè Soler, Conrad Solà, Pere Sariola, Pasqual Maragall, Josep García Durán, Angelina i també Jesús Salvador, J. M. Vegara, J. M. Gasch, Armand Sáez, Rafael Pujol, Pasarín, Antònia Renau, Jordi Rigau i tants d'altres que ara no recordaré. Una tasca de recolliment continuada prové dels professionals com Joaquim Garriga, J. A. González Casanovas, Tere Muñoz, Miquel Roca i A. C. Comin. D'altres desapareixen de l'escena en aquesta fase. A la Universitat es llença el «Moviment Febrer del 62» juntament amb els estudiants del MSC (R. Obiols, X. Campí, Antonio, els Montes, etc.) i amb independents que acabaren entrant majorment al FOC (Narcís Serra, Santiago Udina, Oriol Durán, Gaspar Modolell, Pere Puig, etc.) A Terrassa aguanten Manuel Royas i José Muñoz. A Sabadell i Vilanova continuen existint nuclis actius entorn de M. Garriga, M. Pujol i Jaume Bertran. La clandestinitat i la difícil memòria m'impedeixen de completar una llista que probablement mai enllistiríem de noms i més noms de companys que van donar hores i hores a la lluita socialista en aquesta fase.

En sortir de la presó de Sòria els condemnats del 1962 (Urenda, Molas i d'altres hi van estar un any) s'inicià el relançament. Hi va haver en aquest sentit una reunió cadbal a La Riba, que jo situaria ja al 1964, o potser a finals del 63, després de la rigorosa «quarentena» dels sortits de la presó. La reconciliació de les dues fraccions s'havia produït tant dins com fora de la presó. L'Urenda va ser l'eix del relançament unitari.

Les bones relacions amb el MSC a la Universitat i, encara que menys, al camp obrer (mercès a la participació d'en Pujol de Montesa a Comissions Obreres) es devien fer malbé entorn de la participa-

ció d'un observador de la UGT de Barcelona, militant del FOC, al Congrés de la Central a Toulouse i el posterior informe negatiu d'aquest home, informe que va ésser fet a mans del Moviment (els «músics» com en diem nosaltres, o «merda-seques» quan les coses anaven mal dades), si no vaig errat, per l'informador a Barcelona del President de la Generalitat. El sector obrer del FOC mai no va ésser molt partidari d'una entesa orgànica amb el MSC, al contrari del que succeïa a la Universitat.

D'altra banda, més endavant, al 1967 hi ha un «pla de fusió» amb les Forces Socialistes Federals (FSF) —el grup derivat progressivament cap a l'esquerra a partir dels pujolistes de 1959/1960—, pla de fusió que anava també adreçat a incloure el MSC i que hauria comportat en aquell moment un impacte considerable en la relació de forces polítiques a Catalunya. En aquest sentit l'any 1966 va ser l'any perdut a la constitució d'un gran partit socialista d'esquerra que hauria arribat a ser majoritari dins el moviment obrer i popular català. El MSC de l'interior havia trencat amb Pallach, i la influència trotsquista, que al capdavant va decantar el FOC i enfonsar les FSF, era encara nulla. Van ésser els trotsquistes interiors del FOC i el FSF els qui van enterrar definitivament el «pla de fusió» (vegem, p ex., les publicacions de FSF «Acció Política», agost 1967 i «Revolución Comunista», juliol 1967, núm. 2, per a comprovar el radicalisme extrem de llurs posicions, prou abans del maig francès).

Una fotografia de les tendències i sectors de força dins del FOC al 1967/1968 donaria aproximadament aquest resultat: presència important a la *Universitat*, sobretot a Econòmiques, després a Arquitectura i Dret; l'*aparell* es trobava en mans del nucli històric amb col·laboració d'universitaris i professionals que no van ésser coneguts com a militants (de l'època anterior del anomenar, entre altres, Josep Cerdó i Joaquim Silvestre; després Alfons Pericay, Josep M. Pou, etc...); les *zones obreres* més fortes eren Sant Andreu (MTM, ENASA) i les fàbriques del Poble Nou i l'Hospitalet (Olivetti,) però mai no es va entrar del tot en el Baix Llobregat (Siemens, Seat), que eren reductes comunistes, i on, en tot cas, hi havia bones relacions amb els dissidents del PSUC (Nicolàs); els *rams* on el FOC tenia més presència era el treball i Arts Gràfiques i molt menys el tèxtil, encara que les relacions amb els comunistes desorganitzats (Moscoso) eren també de col·laboració en el si de les Comissions Obreres; al *Vallès Occidental* la presència era prou important sobretot a Terrassa (AEG, Sant Lloreç), després a Ripollet (Forisa) i a Rubí; l'eix Vilanova-Sabadell continuava funcionant; a *barris* es va començar a muntar les COB (Comissions Obreres de Barri), primer entorn de les grans empreses o dels obrers que entraven a les fàbriques i després d'una forma independent i —sempre la contradicció amb les anomenades «comissions cíviques» que proposaven els comunistes; també es començaren a muntar comissions obreres juvenils (COJ), animades pels joves trotsquistes del FOC i amb prou força a l'Hospitalet i al Clot, entorn de l'escola professional; al *camp* no hi havia pràcticament res organitzat; pel que fa als *professionals*

hi havia una colla d'advocats i economistes que ajudaren el partit però que no actuaven quasi políticament en el camp pròpiament intel·lectual i públic, on el FOC no va tenir una incidència notable.

El nucli FOC-ista inicial era present a la direcció i l'aparell, així com a la zona de Sant Andreu-MTM. A Terrassa domina la tendència més a l'esquerra, partidària perpètua d'incloure en la Declaració la insurrecció armada com a la *via* revolucionària, insatisfeta amb la Declaració del 1964 i nostàlgica de l'AP radical del 1962 —encara que caldria distingir entre la línia Muñoz, més tradicional, propensa a un pacte amb els «intel·lectuals de Barcelona» i la dels més joves, disposats a autoabastir-se teòricament i políticament i tendents a menysprear l'acció sindical a les fàbriques. A Vilanova i Sabadell hi ha FOC-isme i tradició POUM. A Ripollet, Fàbregas representa una esquerra FOC sense els empelts trotsquistes que van fent-se més marcats cada cop a Terrassa. A l'Hospitalet, a les COJ, a les facultats universitàries, va enfortint-se la tendència trotsquistitzant que va entrar al FOC amb el grup «Cuaderno Blanco» de Sants (de procedència ex falangista). Aquesta tendència està present amb molta força a la direcció ja al 1968 i té una extraordinària influència en la dinàmica i decantament del FOC en aquesta fase. El projecte de Declaració de la III Conferència recull en gran part les seves tesis. A la direcció i l'aparell hi ha també militants de procedència universitària, homes del nucli inicial, però situats més a l'esquerra (Castells, Rorn). A ENASA i Poble Nou es perfila una tendència obrerista entorn de Murcia i J. A. Díaz.

Aquesta organització diversa però disciplinada domina al 1968 la vivaç activitat de les Comissions Obreres de Barcelona i té majoria al Local de Barcelona. És en aquest moment que els comunistes creen la Comissió Obrera Nacional de Catalunya en un intent d'eludir la majoria FOC.

L'agudització de la lluita política al 1969 (estat d'excepció) i la influència del maig francès produiran aviat el conflicte que inicia la crisi final del FOC. L'espurna n'és un seminari de formació, criticat i denunciat des de la base de la Zona Nord com a mètode de treball autoritari, teorista i impossible de seguir pels militants obrers que dupliquen llur vida política (partit i fàbriques). L'exasperació del debat inacabable entorn de la declaració ha creat un marc favorable al conflicte. Els primers a saltar són els obreristes. Comencen a actuar grups a l'esquerra del FOC, especialment el PCI, que tenen una forta repercussió dins de l'organització i concretament a la Zona Nord, ja des de la polèmica entorn de la signatura o no dels convenis col·lectius dins dels límits salarials del 1968. El FOC no assimila l'existència d'adversaris a l'esquerra. El nucli inicial i els FOC-istes més joves donen suport a l'atac a la direcció i concretament a la tendència trotsquistitzant. Els trotsquistes són expulsats a l'inici de la IV Conferència, i això provoca una reacció contrària tant al FLP com a ESBA, per raons diverses.

L'espetec del FOC dóna lloc a la definitiva crisi de Comissions com a moviment unitari (apareixeran successivament les Comis-

sions Obreres Revolucionàries, les zones, les plataformes) i a la fragmentació de l'esquerra revolucionària alimentada per militants de procedència FOC junt amb els dissidents del PSUC per l'esquerra. Es creen així el PCI (on aniran obrers de la Zona Nord i Terrassa) i els universitaris pro-maoistes, grups obreristes (*Nuestra Clase, Qué Hacer*), grups obreristes de tendència més propera al leninisme (les Plataformes i els Cercles que precedeixen la formació d'OIC), els Grups d'Acció Comunista, *Lucha de Clases* entorn de la vaga de la Maquinista (i precursor dels posteriors PCU i LOC) i *Comunismo* (matriu de les dues Lligues trotsquistes). MC procedeix de *Kommunistata*, una escisió marxista d'ETA, però també alimentat per ex frontistes a Saragossa, Barcelona i Euskadi.

Relacions

El FOC va ser sempre un grup relativament tancat als contactes establerts amb altres organitzacions polítiques. Va ésser constant el rebuig del «pactisme» amb els partits, d'altra banda molt febles, de la dreta i l'esquerra democràtica.

Les relacions intra-federals amb FLP, ESBA i Federació Exterior van passar per tota mena de situacions diverses i mereixerien un capítol a part. En resum es podria dir que fins al 62 el FLP irradia la seva influència sobre les organitzacions a Catalunya i Euskadi, primer a partir de Julio Cerón i després a la caiguda d'aquest i Raimundo Ortega (1959), a partir de la Central de Permanents del FLD a Madrid —de la qual formava part Angel Abad (ADP), expedientat aquell any a la Universitat de Barcelona juntament amb Marcel Plans (PSUC), Pep Termes (PSUC) i Manolo Vázquez (ADP).

Des del 62 endavant el FOC influirà sobre FLP i ESBA i tots tres estaran sotmesos a la influència esquerrana de la Federació Exterior fins al trencament amb aquesta al 1964. El trencament és sancionat per un Consell Confederal —organisme absolutament inestable i esporàdic— que expulsa el Comité de la Federació Exterior a instàncies d'Abad i Sartorius tots dos ja pràcticament al PC des de llur estada a Carabanchel al 62). El CEFÉ havia pres la iniciativa d'editar «Frente Obrero» conjuntament amb les Joventuts del POUM de W. Solano (JRS).

Al 1965 FLP i ESBA assumeixen com a projecte la Declaració del FOC de l'any anterior. La irradiació del FOC s'accentua. Els viatges creuats amb els «Felipes» Zàrraga, Arija i Ricardo Muñoz es multipliquen. El País Valencià s'organitza des del FOC. El mateix succeeix a Saragossa.

La Federació Exterior s'intenta reorganitzar també des de Catalunya i Madrid a partir de l'emigració intel·lectual cíclica de la segona meitat dels 60 (J. I. Quintana, J. Leguina, Carlos Romero, J. M. Vegara, J. Salvador, P. Maragall...) i dels resistents de la primera època («Abuelo», Fernández de Castro). Col·laboració a «Ruedo Ibè-

rico», amb J. Martínez, Semprún i Claudín, a través sobretot de Quintana (R. Bulnes).

Les relacions internacionals estables es concreten en aquesta fase a l'esquerra socialista de Bassó i al PSU francès. Presència a la primera Conferència del Mediterrani de partits progressistes i socialistes (9-11 abril 1968) —a la qual hi assisteixen també finalment els comunistes italians i espanyols— i als congressos del PSIUP i del PSU (vegeu «Poder Obrero», núms. 3 i 4, març i juliol 1968). Viatge a Cuba i intents no consolidats de lligam amb els comunistes cubans. Solidaritat amb la Conferència de l'OLAS, de la qual es publica la resolució íntegra a «Poder Obrero».

La relació amb el PSUC forma també tot un capítol de la història del FOC. Els «pases» de militants al partit comunista van ésser una constant d'aquesta història, per bé que en el darrer període la tendència va desaparèixer pràcticament i es va iniciar una inversió d'aquesta. El FOC era presentat al 62-64 pels «vells» comunistes com una mena de joventuts del PC, en un intent d'explicar a llurs propis militants un fenomen inexplicable —l'existència d'una altra organització política obrera. Formalment això era una falsedat, per bé que amb perspectiva històrica l'afirmació va ésser parcialment certa, i més encara en el cas del FLP.

El FOC va arribar a gaudir d'existència sòlida i pròpia de partit, de fet en la fase (1967-1969) en què va superar l'estadi de consciència crítica del PC (de «Pepito Grillo» del PC, com deïem aleshores). Fase que coincideix amb el centre del període de màxima debilitat ideològica i potser organitzativa dels comunistes (1963-1971). La gran batalla per la identitat es va donar, però, abans del 67 —concretament al 1964 amb l'intent d'Abad, un home d'un extraordinari prestigi dins del FOC— de passar el FOC en bloc al PC.

La presó, tradicionalment l'escola de captació i formació dels comunistes, havia produït estralls en el FLP caigut al 62. La teoria que Abad va presentar als resistents del FOC del 64, en sortir de la presó, era que els frontistes, un cop insertats en la classe obrera per tal de «convertir-la» al missatge revolucionari, havíem estat convertits per ella. Postulava la *unitat* de la classe obrera revolucionària i de la seva ideologia, el comunisme.

Però Abad va marxar del FOC pràcticament sol (només el seguí Tomás Chicharro, un obrer de la Maquinista). La contraofensiva va ésser inspirada per Urenda en una ponència, en forma d'apunts per a una història crítica del FLP, que guarden els arxius, i que constitueix una de les més completes descripcions del «frontisme». D'altra banda a Catalunya sempre havíem vist críticament, quasi humorísticament, la manera com «els Felipes» intentaren (i no aconseguiren) insertar-se en la classe obrera.

Les lluites i la caiguda del 62 van posar també tot un sector del FOC en contacte amb les Joventuts Llibertàries de Jordi Conill —condemnat a mort i salvat mercès a l'activitat i les gestions infatigables de Josep Benet, a les quals col·laboraren alguns universitaris del FOC (Oriol Duran, en primer lloc). Històricament (des de Jutglar i Guerra

i el mateix Molas) la simpatia dels FOC-istes per la línia POUM-CNT havia estat bastant sòlida, però llevat d'alguns contactes amb Fèlix Carrasquer i dels fets del 62, la simpatia no va passar d'aquí, per bé que personalment ignoro la profunditat de les relacions que van arribar a formar-se en aquella fase.

Ja he parlat de les relacions amb el MSC i dels intents frustrats de creació d'un gran partit socialista revolucionari. El MF 62 (Moviment Febrer 62) és tota una altra història que algun dia hem de refer.

L'antipactisme del FLP i el FOC es reflecteix en la seva poca presència en organismes unitaris. La Jornada de Reconciliació Nacional del 59 va ser convocada amb la signatura, al costat dels comunistes, del FLP de Julio Cerón. El FOC va tenir representants al «Pentàgon» de Benet i als primers projectes tarradellistes —en aquest cas sense mandat. Molt més tard, al 1967, sí que el FOC es va prendre per un temps seriosament la TAS (Taula d'Acció Socialista) amb PSUC, MSC, FSF i Semir. Però la presència va ser minça posteriorment quan la taula es va anar ampliant per a ésser el precedent de la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya. Aquí el PSUC i MSC van portar la veu cantant.

L'allèrgia a tot contacte amb la burgesia democràtica, fonamentada en un cert realisme a curt termini i la corresponent visió ideològica (no hi havia burgesia democràtica a l'Estat espanyol) es reflecteix perfectament en un contacte amb Jordi Pujol al 1967.

Hi havia expedient de crisi a Maquinista i Pere Durán va enviar Pujol a cercar un pacte raonable amb els obrers de la Comissió a través del FOC. La reunió es va celebrar a Nova Terra, en presència de Comín i Ernest Lluch, tots dos independents en aquell moment però ben relacionats amb el FOC, que actuaven en certa manera d'intermediaris. Pujol va explicar que la burgesia catalana estava econòmicament fotuda, que no tenia poder polític i que un sector d'empresaris —entre els quals Duran Farell— estava disposat a donar suport a les Comissions —demanant llur reconeixement al Govern a canvi d'una treva social.

Els del FOC vam respondre que no creïem que els plantejaments democràtics tinguessin pes dins la burgesia catalana. Però la intervenció més significativa va ser la del representant del Comitè Obrer (Múrcia): «Vostès han estat munyint la vaca durant 25 anys —va dir— i ara que la vaca se'ls hi mor, li demanen sacrificis!» L'actitud negativa de Múrcia, que va tancar la reunió, devia resultar paradigmàtica per a un burgès conseqüentment democràtic, com Pujol, que inicià en aquesta època les seves reticències respecte del socialisme «profètic» i dibuixà a «Serra d'Or» la teoria del Val d'Aosta aplicada a Catalunya (pacte d'un partit nacionalista de centre amb els comunistes per tal de barrar el pas als partits estatals, com la DCI).*

* Val a dir que les reticències inverses tenen un origen molt anterior. de quan Pujol, en sortir de la presó, abandonat i condemnat per la burgesia catalana i pressionat per l'esquerra pels seus col·laboradors joves, decideix, en un gest de realisme quasi brutal, «fer país» a través de la banca.

Ex Militants del FOC	Militància posterior	Partit actual	Posició
Angel Abad	PCE	PSUC	C. Executiu
Jordi Borja (NEU)	Indep., B. R.	PSUC	Direcció
Daniel Cando	Lucha de Clases, PCU	PTE - CSUT	(Espanya)
Manolo Castells	Indep.	PCE	C. Executiu
M. Cansa	Comunismo	LCR	
Joan Colomar	Comunismo	LC	C. Executiu - C. Central
A. C. Comín (ADP)	Indep.	PSUC - PCE	Secretari General (Catalunya)
Diego Fábregas	Círculos Comunistas	OIC	C. Executiu
Joan Font	Comunismo	LCR	Secretari General (Catalunya)
Manuel Gracia	PCI	PTE	Diputat
Rudolf Guerra	MSC - PSC (R)	PSC	
Meritxell Josa	Comunismo	LC	Diputat
Joaquim Leguina (FLP)		PSOE	
Josep Montserrat		MC	Comitè Local Vigo
Pau Pons	Comunismo	PORE - CNT	C. Exeutiú
Ignacio Quintana (FLP)	Comunismo	PCE	
J. R. Recalde (ESBA)	Unitat Socialista d'Euskadi		
Roser Rius	Comunismo	LCR	C. Exeutiú
Miquel Roca	Indep.	CDC	Secretari General adjunt
Nico Sartorius (FLP)		PCE - CCOO	C. Executiu
Ubierna		POUM (Solano)	
Santiago Udina	Lucha de Clases	LOC	
Nando Vázquez		PSUC	Comitè Central
Carlos Zayas (FLP)		PSOE	Diputat

En tot cas, pocs dies després Daniel Cando era acomiadat de la Maquinista mentre Pere Duran demanava públicament la legalització de les Comissions a «Desarrollo», demanda que provocà un cert soroll (vegeu «La Vanguardia», 27-XII-1967).

Conclusió

Tota mena d'interpretacions són possibles sobre l'existència, desaparició i l'impacte del FOC en l'escena política catalana. Experiència «centrista» fracassada amb la irrupció de les masses a la política? Pacte inestable entre universitaris i obrers mancat d'arrels ideològiques i sense el coixí d'una militància de segon grau, perseverant però bé que no molt intensa? Anticomunisme d'origen cristià vestit d'esquerranisme obrerista? Reflex passatger del guerrillerisme i l'heterodòxia castrista i algerina dels primers 60's?

No he intentat aquí una anàlisi política de cap a cap de l'existència del FOC. Però els apunts presentats crec que serveixen per a invalidar aquest seguit d'interpretacions massa simples.

En tot cas resta el fet incontrovertible que el FOC va representar al capdavant l'escola de formació de quadres d'una bona part dels partits d'esquerra d'avui i la cuina de bona part dels plats polítics que avui es serveixen.

I resta dempeus la hipòtesi que l'exercici continuat, durant 10 anys crucials i difícils, d'aquesta funció, no hauria estat possible sense l'existència de raons d'una certa importància —que cal anar esbrinant— i sense un cert sentit pràctic, que alguns han qualificat de neo-positivisme d'esquerra, prou contradictori amb els qualificatius apocalíptics que habitualment es reserven al FOC.

Probablement les raons que hi ha darrera d'aquestes hipòtesis són les mateixes que hi ha darrera del fet que l'esquerra catalana i l'espanyola, siguin en bona mesura avui originals i renovadors en el panorama polític internacional. La originalitat, la novetat i l'antidogmatisme del FOC van ésser durant molt temps el seu únic escut ideològic. Avui formen part, en dosis potser més assenyades, d'uns corrents polítics d'esquerra que són alhora tradicionals i prou heterodoxes.

La relació de noms de militants, en un o altre moment, del FOC que avui pertanyen a organismes de direcció de partits i grups polítics de centre-esquerra, esquerra i extrema esquerra, tot i ésser probablement incompleta, com ho són tots els apunts presentats en aquest article (per la qual cosa demano perdó) és prou expressiva. Hi afegeixo noms de militants del FLP i ESBA en el mateix sentit, i passo per sobre dels noms, ja prou coneguts, d'ex militants del FOC que pertanyen al Partit Socialista de Catalunya, i que constitueixen el grup més nodrit.

Si tots aquests ex militants del FOC i els que militen al PSC, ens reuníssim un dia a sopar, probablement no ens posaríem d'acord ni sobre la interpretació de la nostra història, a la qual els convido a

collaborar, millorant aquests apunts deficients, ni, el que és més greu, sobre els camins de la unitat de l'esquerra. (I potser les dues coses estan relacionades.) Millor, doncs, que deixem el sopar per a més endavant.

PASQUAL MARAGALL *

P. S.

Llegeixo al darrer «Andalán», núm. 140, novembre 1977, pàg. 4: «MC i OIC hacia la fusión. Se da la circunstancia de que los máximos dirigentes aragoneses de estos dos partidos que ahora podrían fusionarse, ya fueron compañeros de lucha política (...) en las filas del desaparecido Frente de Liberación Popular, más conocido como "Felipe".»

* (?)